

הרב יונה פודור

הר"מ רוצה שינוי כיצד להאהיב את לימוד התורה על תלמידינו?

הקדמה

כמה נקודות מוצא:

- א) קבעון וקפאון מחשבתיים והצמדות לעבר בדיון במסגרות החינוך ובתכנים, משולים לחוסר יכולת להשתחרר משימוש ביוני דואר בדור ה-E-MAIL. סירוב לשינויים מפליגים ב"כללי המשחק" במגרש החינוכי-לימודי כמוהו כהתנגדות פועלי מפעל למיכון, לאוטומאציה, ולמיחשוב בגלל שהדבר יבוא על חשבונם.
- ב) ההסחפות אחר שיגיונות "המציאות" מלאת החידושים וההתפתחויות והארוזיה שלנו ע"י תרבות המערב וחוקיה (פתיחות¹ ואיסור ההגבלה עד כדי יצירות תועבה, לימודים אוניברסיטאיים בסדר היום הישיבתי, קוקו ועגילים וכו') אם כי נעשות באיטיות רבה, נעוצות במחנכים שהחליטו להשפיע ע"י שחיה עם הזרם ולא נגדו².
- ג) אין כל ערך לתכנית דלהלן במידה ולא יהיו לה "קונים" (הורים).
- ד) ות"ת כנגד כולם.

הצגת הבעיה

הצגת הבעיה בממדיה הנכונים והגדרת גבולותיה הן תנאי הכרחי להתייחסות נכונה ולהעלאת אפשרות תשובה מתאימה. כשאנו שואלים עצמנו כיצד להאהיב את לימוד התורה על תלמידינו אנו מתמקדים בפלח גדול (ככל הנראה לצערנו) של תלמידים, אבל לא כולו. יוצאים מן הדיון, אלה שנפשם חשקה בלימוד ונהנים ממנו (ובי"ה גם כאלו לא חסרים). ואלה שנפשם קצה בלימוד כלשהו יהיה אשר יהיה (ואין

1. שמעתי דורשים: "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא". פתוח ופתיחות הם טובים אבל צריך מסננת שתמנע מרע ומשלילה לחדור, וע"כ יש צורך בצמיד פתיל. כשיש כלי שיש בו פתיחות יתירה בלי ויסות - טמא הוא.
2. תהליך המעורר ביקורת רבה אצל ראשי ישיבות ר"מים ומחנכים רבים מכל קצות הארץ המשמיעים דעה נחרצת בשחיתות אישיות, אך לא נוקטים ביוזמה ציבורית כללית שתגבש להתנגדות לנסיגה ממה שמאמינים שצריך להיות.

לזלזל במספרם). קבוצת הדיון היא תלמידים שנהנים מלימוד פיזיקה וביאולוגיה ולא נהנים מלימוד גמרא (שלא לומר - שונאים³). מצב זה הוא תוצאה של כמה מרכיבים: א) חוסר מיומנות וידע, ב) מחויבות אישית הנובעת מהלימוד, ג) תודעת חשיבות הלימוד.

המרכיבים א ו-ג קיימים גם בנושאי לימוד אחרים ומתגברים עליהם בדרכים שונות בגלל העדר החסם של מרכיב ב. "מתמטיקאי אינו צריך להיות משולש" אומרת ההלצה הידועה ומסתירה בחובה את כל ההבדל. הבדל בין לימוד תורה לבין לימודים כלליים אותו ניסח הרב קוק זצ"ל בהגדירו את הלימוד הכללי כמצייר ואת לימוד התורה כיוצר. במהלך הלימוד הכללי שקל הלומד וזכרונו קולטים אינפורמציה שמתארת עובדות, כללים והגדרות שמציירות את המציאות ואת חומר הלימוד לפני התלמיד. לעומת זאת, לומד התורה רוכש ידע שתוכנו תובע ממנו מעשים ופעולות, התנהגות והשתלמות אישית. התלמיד נדרש לגבש אישיות ע"פ אותו חומר נלמד, והתורה יוצרת אדם שלם יותר, טוב יותר. לפיכך מכשולי מרכיב א ו-ג עבירים ע"י דרכי הוראה המורזים הגעה להישגים לימודיים יפים בטווח זמן לא ארוך. אולם כאשר חדרי הלב אטומים מחשש למחויבות אישית, הרגליים כושלות ואינן מסוגלות לעבור גם את המכשולים הנייל בעזרת הפתרונות הרגילים והשגרתיים.

הצעה חדשה ללימודי יסודי ותיכון

כיוון הפתרון אינו רק בשינוי אלא במהפכה במסגרות כולן⁴ ובמסלולי הלימוד המוכרים ולא בתפישת העולם. האידאולוגיה הינה ותשאר תורה עם דרך ארץ (דרך ארץ פירושה, לימודי מדע, מקצועות וכיו' והשתלבות בחברה, בצבא ובאקדמיה וכיו') אך מינון מיוזום וזמנו ישתנו לחלוטין. באופן כללי מדובר על תחילת לימוד תורה מובנה ומוגבר (לפי תוכניות מעובדות ומותאמות) בכיתה א' וכלה בכיתה י"ב. זה הדבר העיקרי, המרכזי והחשוב ביותר שסביבו יבנה עולמם של התלמידים. יחד עם זה ילמדו לימודים כלליים באופן מתוכנן בצורה כזו שהם יהיו טפלים ללימוד תורה. יצאו לטיוולים ויתקשרו למרחבי ארצנו אך לא יתאפשר (באמצעות כללים ודפוסי התנהגות מוגדרים) לתלמיד לטעות ולהעמיד את הנושא הזה כשווה ערך או מקביל ללימוד תורה. יקצצו את מוטת הכנפיים של תנועות הנוער והן תחזורנה לגודלן הטבעי בצורה שלא תסיט את מרכז מעיניו של התלמיד ממעגל הלימוד אל מעגל החברה.

יתנזרו מצפייה בטלוויזיה (עדיפות ראשונה וכמעט הכרחית) או יראו את קמפוז התוכניות החיוביות בלבד בלי להתלכך מכל הזבל הרב המצוי (סלקטיביות בלתי אפשרית כמעט). מכל מקום יחסלו בצורה חד משמעית את השפעת עולם הדמיון

3. סדר היום החדש המוצע להלן בוודאי ישמח את חברי הקבוצה הראשונה וסביר להניח שיועיל אף לחברי הקבוצה השנייה, אך נולד הוא למען אלו עליהם אנו מדברים.
4. הפתרונות המתמייחים לשיבה התיכונית ולא ליסודי, חסרי תכלית ותוחלת, כי נוגעים בבעיה שמנה שנים לאחר שהתחילה.

הזה על נפשו, לבו ושכלו של כל ילד ונער ויעקרו את גדילתו כשתיל הנטוע בקרקע רופסת זו ויעבירו אותו להיות כעץ שתול על פלגי מים (ואין מים אלא תורה). השלמת הלימודיים הכלליים תיעשה בשתי תחנות עיקריות, בשנת הלימודים השמינית ובשנה וחצי האחרונות של לימודי התיכון. פרקי זמן המספיקים די והותר לרכישת שארית החומר הנדרש בתקופות לימוד אינטנסיביות ויעילות. והעיקר - בלי "מריחות".

היתרון הגדול של סדר יום חדש זה הוא בכך שלימוד התורה ורכישת מקצועותיה השונים (כולל: הלכה, אמונה ותני"ך) הוא המסר הגדול והדומיננטי הממלא את כל ישותו של הילד. לימוד התורה הוא הדבר החשוב ביותר וכל שאר הדברים מתגמדים לידו. במילים אחרות: סדר היום המורכב מלימוד ומעיסוק בנושאים חשובים רבים ביחד - קרס. מה שהיה טוב בעבר הוא בלתי אפשרי בהווה בגלל תובענות הגדלה והולכת של המרכיבים האחרים בפאזל היום יומי של התלמיד מלבד לימוד התורה. כמות המקצועות אותה רוצה התלמיד לרכוש בשנות לימודיו ורמתם הגבוהה, פרקי הזמן המתרחבים והולכים בביצוע התוכניות בתנועת הנוער, בילוי בשעות הפנאי ושלא בשעות הפנאי המבוסס בבוץ של המוניות הקניוניים ומשחקי מזל ועישוני נרגילה, כל אלו חוברים ביחד ונוגסים בזמן לימוד התורה, ובעיקר, תובעים את תשומת לבו של התלמיד ואינם מאפשרים קיום ועמידה לתורה הנעשית קרעים קרעים מוזנחת ומושפלת. ואין אפשרות לדבר על אהבת תורה.

בהצעתי אינני בא לשלול אף אחד מהנושאים החיוביים (לימודי מדע, אהבת איי וחברות בתנועת נוער) אלא להתיר את הסבך ולנתק את המורכבות הבלתי אפשרית בין כל הדברים ביחד. ישנה יכולת לשוב ולנושם בקצב נורמלי. תלמידים יגיעו להישגים שמוכרים היום, ואף ליותר מכך, אך לא בעירבוביא כותשת אלא באופן מדורג, מסודר וחייבי, כשהדבר הראשוני והעיקרי, שהוא הבסיס האיתן והאהוב, הוא לימוד התורה. זהו הנושא החשוב בעל הערך העליון מעבר לכל הדברים האחרים, לאורו יתחנכו הילדים והנערים בשנים חשובות אלו ועיי כך נצליח להספיג בהם את האהבה וההתחברות לתורה.

זהו החידוש וזו המהפכה ורק כך נקבל בס"ד את התוצאה הנכספת של אהבת תורה. "החסרון" הבולט שיעוטו להבליטו הוא דמיון תכנית זו לחינוך החרדי הרגיל. אולם לא הוא. הכוונה בתוכנית זו לשלב דרך ארץ עם תורה בשלבים השונים ולהמליץ לתלמידים לפנות למילוי חובותיהם בשירות המדינה וברכישת מקצוע, אבל כל אלו ייעשו אחרי שנות לימוד ארוכות שבהם השרשנו בלב החניכים אהבת תורה וקשר עמוק עם לימודה, ששום עיסוק אחר לא יעקום ויזיזם ממקומם, אלא ימצא את מקומו כמשלים וכעוזר בהתחברות עם עולם המעשה תחת הכותרת המתווה את סולם הערכים הנכון: "ות"ת כנגד כולם".

יחד עם זאת - לאחר בניית תשתית זו - תתקבל על לב התלמידים גם ההמלצה האולטמטיבית שיש להמשיך בלימוד תורה פורה ואינטנסיבי שנים ממושכות ורצופות כשירות לאומי ממדרגה ראשונה שאינו נופל בחשיבותו משירות צבאי

וכדומה, בדרך זו תהא אפשרות לגדל ת"ח מובהקים ולהצמיח גדולי תורה שינהיגו את העדה שדגלה הוא תורה עם דרך ארץ⁵.

לימודים על תיכונים

כדי לאפשר להמלצות שונות אלו להתממש יש ליצור שני מסלולי המשך: מסלול אחד בו ילכו אלו שנפשם חשקה בתורה ומסוגלים להשכיל בחכמה ולגדול בתורה באופן רציני. במסלול זה ימצאו התלמידים מבחר של ישיבות הסדר (מלבד ישיבות גבוהות, כמובן) בהן לומדים שלוש שנים לפחות לפני יציאה לצבא במסגרת הסדר רגילה או "הסדר מרכז".

מסלול שני יתאים לבחורים המעוניינים בהכנה חינוכית תורנית רצינית שתחמשם להתמודד עם "העולם הגדול" כבני תורה מצטיינים. כאן יהיו ישיבות הסדר ומכינות שיגבשו תכנית לימודים ושירות צבאי שתהיה ממוצע בין תוכניות המכינות היום לבין תוכנית ישיבות ההסדר הרגילה.

התועלת שתצמח מכך תהיה שאוכלוסיית מסלול ראשון תתבסס על תלמידים המעוניינים בלימוד תורה ממושך והוא עיקר מגמתם. באופן טבעי תיווצר אווירת לימוד רצינית וכולם יהיו שקועים בלימוד. בצד עיקר עיקרים זה יוכלו הבחורים להשלים שירותם הצבאי.

במסלול שני ילמדו כל אלו שמעוניינים בשירות הצבאי באופן מודגש יותר תוך כדי לימוד בישיבה. מתוך הכנה נאותה לקשיי חיי הצבא ומתוך מסגרת תומכת יצאו לשירות ויעשו חיל, יחזרו לספסל הלימוד וחזרו חלילה. לא תהיה זו מכינה אלא

5. הלך מחשבה זה נמצא בדברי הנצי"ב בפירושו לתורה ספר דברים ל"ב, ב עה"פ: "יערף כמטר לקחי" וכי הרחב דבר אי וזה לשונו: "ימזה יש להבין דמכל שכן אי אפשר לקוות להשיג מעלת התלמוד וחכמת הטבע יחד, אם לא שיקדים עמל התלמוד הרבה. ואחר שכבר עמל ומצא כדי מדתו, אז יוכל להפנות גם לשערי חכמות, ויהיו שניהם שמורים ומתקיימים בידו. והרי זה האדם המעלה דומה לעץ מאכל, דכמו עץ מאכל גידולו וטובו משתלם בשלושה דברים: גשם - מטרות עז, טל ושמש, ושלושה אלה לא ביחד משתשמים לטובת הפרי, אלא מתחילת גידול הפרי העיקר הוא הגשם המרובה כדאיתא בתענית פ"א "מטרא רזיא לאילנא. ואין הטל והשמש מועילים אז כלל, עד שגדל הפרי ונצרך להמתיקו אז טוב שיבא הטל לרככו ולהמתיקו ואח"כ בא השמש וממתיקו יותר. משא"כ בעוד לא גדל כל צרכו בגשם, אין השמש מועיל כלל ולא עוד אלא אפילו הטל הבא לרכך, בא השמש ומגביהו וממשיכו מן הפרי.

כך האדם המעלה גדל ע"י התלמוד שנמשל למטר וע"י הבנת המקרא שהוא דברי אגדה ונמשל לטל, מגיע למוסרים טובים ואיך להתנהג בהליכות עולם ולהגביה הנפש. וע"י חכמת הטבע שנמשל לשמש כמבואר בקהלת 'מה יתרון לאדם שיעמול תחת השמש, דמשמע הטבע מגיע עוד לכבוד לפני אוה"ע ולעשות גדולות בישראל. אבל סדר הגידול, העיקר הוא הגשם. ואח"כ טוב בדברי אגדה שנמשל לטל ואח"כ טוב להמתיק עוד כוחו ע"י חכמה חיצונית שהוא השמש. משא"כ בעוד לא גדל בלימודו אין חכמת חיצונית מועיל למעלת כבוד הישראלי כלל, ולא עוד אלא אפילו לימוד המקרא והעיון בו שנמשל לטל, באים חכמות חיצוניות ומגביהים המוסר היוצא מהם ומטיס המקראות לעקלקלות".

ישיבה. לא יהיה זה קרש קפיצה לצבא ותו לא, אלא מקום לימוד במתכונת ישיבתית עם הדגשים מתחייבים (כפי שהציבו המכינות) כאשר הנקודה המרכזית היא שהתלמיד קשור לישיבה במשך שנים ולא רק שנה אחת.

לסיכום

הדרך להגברת האהבה של לימוד תורה אינה עוברת בתוואי של טכניקות לימוד כאלו או אחרות, אלא במסלול המושתת על שינוי הקונספציה במשקל שנותנים לתורה ולימודה בחיי הילד והנער. דרך זו יכולה להתממש רק בשיתוף פעולה בין ההורים למורים מתוך אמונה גדולה בחשיבות המטרה ומתוך אומץ להתנתק מהסחף העולמי והארצי של תרבות תקשורתית ולבצע שינוי.
העם (הבנים שלו) רוצה שינוי!